

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ
Кафедра менеджменту

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«МЕХАНІЗМИ АДВОКАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА МАЛОЗАХИЩЕНИХ
ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ»

рівень вищої освіти	другий (магістерський)
спеціальність	232 Соціальне забезпечення
назва освітньо- професійної програми	Економіка та організація соціального забезпечення
статус	вибіркова

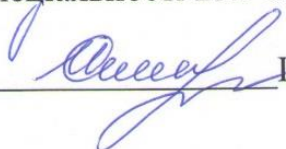
Краматорськ
ДДМА
2020

Робоча програма навчальної дисципліни «Механізми адвокації прав людини і малозахисених верств населення» для підготовки фахівців за другим (магістерським) рівнем вищої освіти, спеціальність 232 Соціальне забезпечення, освітньо-професійна програма «Економіка та організація соціального забезпечення».

Розробники:

_____ В.І. Мельченко, канд. юридичних наук, доцент

Гарант спеціальності 232 Соціальне забезпечення:

_____ І.І. Смирнова, канд. екон. наук, доцент

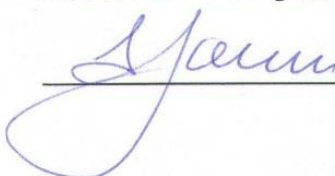
Розглянуто і затверджено на засіданні кафедри економіки підприємства, протокол № 13 від 27.08.2020 р.

В.о. завідувача кафедри:

_____ Є.О. Підгора, канд. техн. наук, доцент

Розглянуто і затверджено на засіданні Вченої ради факультету економіки та менеджменту протокол № 10-08/20 від 31.08.2020 р.

Голова Вченої ради факультету:

_____ Є.В. Мироненко, д-р техн. наук, професор

I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Актуальність вивчення дисципліни у зв'язку із завданнями професійної діяльності та навчання.

Формування готовності фахівців соціального забезпечення до майбутньої професійної діяльності нерозривно пов'язане із набуттям компетентностей щодо інформації з адвокації. Адвокація – це обстоювання прав та інтересів певної групи осіб. Насамперед, слід визначити проблему, яку ми хочемо розв'язати адвокаційною кампанією. Результат кампанії буде залежати від того, як саме буде визначена проблема. Коли ми визначили, в чому полягає проблема, то важливо зрозуміти, що є джерелом цієї проблеми, кого ця проблема торкається безпосередньо. Які перешкоди можуть бути для нашої адвокаційної кампанії? Коли люди не знають про свої права, то вони навіть не вірять у те, що можливо щось змінити. Реалізація права на правову допомогу є однією із найважливіших суспільних потреб. У зв'язку з цим важливо розуміти декілька важливих моментів:

по-перше, адвокація — це процес соціальних змін, що впливають на погляди, відносини в суспільстві та співвідношення сил, зміцнюють громадянське суспільство і сприяють відкриттю демократичних просторів. Щоб досягнути поставлених прагнень, адвокація вимагає координації зусиль, стратегічного мислення, поінформованості, комунікації, роз'яснювальної кампанії і мобілізації. по-друге, представництво інтересів клієнта називають ще адвокатуванням, або адвокати (від англ. *advocacy* – захист прав). У правознавчому контексті воно означає діяльність юриста у судовому процесі та інших ситуаціях як представника інтересів своїх клієнтів. Значно ширшим є тлумачення цього терміна у соціальній роботі, у контексті якої він означає діяльність від імені іншої людини (групи людей) щодо забезпечення їй необхідних послуг, гарантій законних прав у всіх сферах її життєдіяльності, а також надання їй необхідних щодо цього консультацій;

саме тому в рамках освітньо-професійної програми підготовки магістрів «Соціальне забезпечення» навчальна дисципліна «Механізми адвокації прав людини і малозахищених верств населення» передуює вивченню.

сучасний фахівець з соціальної роботи повинен уміти ухвалювати обґрунтовані рішення. Для цього разом з традиційними знаннями, він повинен володіти інформацією щодо побудови представництва (адвокатування) у соціальній роботі – процес захисту прав, реалізації інтересів індивідів, груп людей уповноваженими особами з метою отримання ними доступу до послуг установ, на які вони мають право, але не можуть їх отримати; взаємодія від імені клієнта з юридичними і фізичними особами.

З початку проведення бойових дій в Україні було прийнято чимало законів і підзаконних нормативно-правових актів, якими було визначено статус внутрішньо переміщених осіб (переселенців), встановлені спеціальні права й обов'язки переселенців, визначено особливості реалізації переселенцями загальногромадянських прав.

Зараз такі нормативно-правові акти становлять досить великий масив законодавства і для того, щоб допомогти в ньому орієнтуватися, нижче наведено перелік основних законів і нормативно-правових актів, що стосуються внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

З огляду на сказане дисципліна «Механізми адвокації прав людини і мало захищених верств населення» присвячена питанням визначення змісту, особливостей застосування регулятивних вимог в сфері захисту інтересів внутрішньо переміщених осіб та біженців з органами регулювання.

1.2. Мета дисципліни – формування когнітивних, афективних та моторних компетентностей в сфері вивчення і пояснення принципів та механізмів ознайомлення зі специфікою адвокаційної роботи соціального працівника та відпрацювання навичок розробки, організації і проведення адвокаційних кампаній на локальному, регіональному та національному рівнях, а також набуття навичок застосування цих компетентностей у професійній діяльності.

1.3. Завдання дисципліни:

- проаналізувати основні підходи до визначення сутності адвокаційної діяльності в соціальній роботі та дослідити сучасне правове поле адвокаційної діяльності соціального працівника;
- визначити рівні адвокаційної діяльності соціального працівника з урахуванням тенденцій соціальної політики держави та сучасних стратегій надання соціальних послуг різним групам населення;
- ознайомити здобувачів із основними методами адвокаційної діяльності соціального працівника та відпрацювати навички розробки проектів адвокаційних втручань та (або) кампаній та управління ними;
- сформулювати вміння визначити проблеми й суперечності у нормативно-правових актах, що призводять до дискримінації певних груп клієнтів соціальної роботи і потребують адвокації їхніх інтересів.

1.4. Передумови для вивчення дисципліни: складання фахового вступного випробування або вивчення дисциплін «Програми і проекти соціального захисту» та «Соціальна робота».

1.5. Мова викладання: українська

1.6. Обсяг навчальної дисципліни та його розподіл за видами навчальних занять:

Загальний обсяг становить 90 годин (3,0 кредитів), в т.ч.:

- денна форма навчання: лекції – 15 годин, практичні (семінарські) – 15 годин, самостійна робота здобувачів – 60 годин;
- заочна форма навчання: лекції – 4 години, самостійна робота здобувачів – 86 години.

II ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен продемонструвати достатній рівень сформованості наступних програмних результатів навчання:

володіння методами комунікації у застосуванні різних форм взаємодії та спільної діяльності (ПРН3);

пояснювати та надавати обґрунтовані відповіді населенню щодо форм, методів та засобів надання соціальної допомоги, пенсійного забезпечення та страхування (ПРН10);

визначати можливості конституційного та правового регулювання суспільних відносин, забезпечувати оптимальні моделі соціально-правового супроводу орієнтованих на загальнолюдські цінності (ПРН15);

демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень, протидіяти та запобігати домашньому насильству проти жінок та дітей, застосовувати механізми адвокації прав людини та малозахисених верств населення (ПРН22.).

в узагальненому вигляді їх можна навести наступним чином:

у когнітивній сфері:

здобувач вищої освіти здатний продемонструвати знання і розуміння основних механізмів та процедур регулювання держаної соціальної політики на рівні суспільства та громади;

здобувач вищої освіти здатний продемонструвати знання і розуміння змісту, класифікувати види та ідентифікувати особливості інформаційного оформлення та адвокаційного контролю, а також здатність здійснювати роботу у соціальній сфері;

в афективній сфері:

здобувач вищої освіти здатний критично осмислювати лекційний та позалекційний навчальний матеріал; аргументувати на основі теоретичного матеріалу і нормативно-правових документів власну позицію щодо особливостей техніки адвокаційних операцій, комплекс дій фахівців соціальної роботи по забезпеченню відповідності окремих соціальних груп регулятивним вимогам законодавства України за кожним напрямом регулювання; вивчення основ соціальної сфери, складу мало захищених верств населення, особливостей їх розв'язування в умовах внутрішнього переміщення;

здобувач вищої освіти здатний співпрацювати із іншими здобувачами та викладачем в процесі обговорення проблемних моментів на лекційних та практичних заняттях, при виконанні і захисті індивідуальних завдань; ініціювати і брати участь у дискусії з питань навчальної дисципліни, розділяти цінності колективної та наукової етики;

у психомоторній сфері:

здобувач вищої освіти здатний самостійно аналізувати і оцінювати теоретичні підходи та нормативні вимоги щодо регулювання соціальної діяльності, відслідковувати та прогнозувати тенденції зміни у механізмах

такого регулювання;

здобувач вищої освіти здатний слідувати методичним підходам до вміння здійснювати соціальну експертизу, готувати рекомендації для прийняття управлінських рішень та соціального проектування;

контролювати результати власних зусиль в навчальному процесі та коригувати (за допомогою викладача) ці зусилля для ліквідації пробілів у засвоєнні навчального матеріалу або формуванні навичок;

набуття вмінь та здатності знаходити організаційно-управлінські рішення в нестандартних ситуаціях.

самостійно здійснювати пошук, систематизацію, викладення літературного матеріалу та нормативно-правових джерел, розробляти варіанти рішень щодо організації соціальної експертизи з урахуванням регулятивних вимог та звітувати про виконання індивідуальних завдань.

III ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Адвокація та система прав біженця

Тема 1. Адвокація та права біженців в системі прав людини.

Адвокація як правове явище. Підходи, рівні, види та інструменти адвокації прав біженців. Етапи адвокації прав біженців.

Тема 2. Імміграція як правове явище.

Умови і порядок імміграції в Україну іноземців та осіб без громадянства. Правовий статус іммігрантів в Україні. Юридична відповідальність іммігрантів за порушення законодавства України.

Тема 3. Поняття «біженець».

Еволюція поняття «біженець» в міжнародних документах 1920-1940 рр. Регіональні підходи у визначенні поняття «біженець». Поняття «біженець» згідно законодавства України.

Тема 4. Процедура визначення статусу біженця.

Зв'язок інституту прав біженців з правами людини . Основні принципи визначення статусу біженця. Основні вимоги визначення статусу біженця.

Тема 5. Елементи процедури визначення статусу біженця

Основні принципи і методи проведення інтерв'ю (співбесіди) при визначенні статусу біженця. Основні етапи проведення інтерв'ю (співбесіди) при визначенні статусу біженця Основні елементи процедури визначення статусу біженця.

Тема 6. Особливості надання притулку біженцям

Особливості подання та дослідження доказів для надання притулку біженцям. Особливості розгляду заяв для надання притулку біженцям. Особливості реалізації механізму надання та втрати статусу біженця

Змістовий модуль 2. Адвокація та система прав ВПО.

Тема 7. Загальна характеристика поняття «внутрішньо переміщені особи».

Поняття «біженець» і «внутрішньо переміщені особи» згідно законодавства України. Еволюція поняття «внутрішньо переміщені особи» в міжнародних документах і згідно законодавства України.

Тема 8. Правове та організаційне забезпечення реалізації статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні.

Зміст та структура обов'язків держави щодо забезпечення права внутрішньо переміщених осіб в Україні. Процедура визначення статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні і правосуб'єктність внутрішньо переміщених осіб в Україні.

Тема 9. Міжнародні засоби здійснення захисту прав внутрішньо переміщених осіб.

Надання допомоги внутрішньо переміщеним особам у рамках міжнародних організацій. Міжнародний механізм захисту прав внутрішньо переміщених осіб.

Тема 10. Здійснення виборчих прав та особливості обліку внутрішньо переміщених осіб.

Особливості здійснення виборчих прав та особливості обліку внутрішньо переміщених осіб. Особливості обліку та реєстру внутрішньо переміщених осіб.

Тема 11. Здійснення цивільних, трудових та інших прав внутрішньо переміщеними особами.

Юридична природа права на захист житлових прав внутрішньо переміщеними особами. Забезпечення цивільних, трудових та інших прав внутрішньо переміщеними особами.

Тема 12. Здійснення сімейних та медичних прав внутрішньо переміщених осіб.

Особливості реалізації сімейних прав внутрішньо переміщених осіб. Підтвердження факту народження дитини на тимчасово окупованій території України. Захист медичних прав внутрішньо переміщених осіб.

IV СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Розподіл обсягу дисципліни за видами навчальних занять та темами

№ з/п	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин (денна / заочна форма)				
		Усього	в т.ч.			
			Л/	П/ (С)	Лаб	СРС
Модуль 1 Адвокація та система прав біженця						
1.	ТЕМА 1. АДВОКАЦІЯ ТА ПРАВА БІЖЕНЦІВ В СИСТЕМІ ПРАВ ЛЮДИНИ	7	2/1	1		5/7
2.	ТЕМА 2. ІМІГРАЦІЯ ЯК ПРАВОВЕ ЯВИЩЕ	7	1	2		5/8
3.	ТЕМА 3. ПОНЯТТЯ «БІЖЕНЕЦЬ»	7	1	1		5/7
4.	ТЕМА 4. ПРОЦЕДУРА ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ БІЖЕНЦЯ	7	2/1	1		5/7
5.	ТЕМА 5. ЕЛЕМЕНТИ ПРОЦЕДУРИ ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ БІЖЕНЦЯ	7	1	1		5/7
6.	ТЕМА 6. ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПРИТУЛКУ БІЖЕНЦЯМ	7	1	1		5/7
Модуль 2 Адвокація та система прав ВПО						
7.	ТЕМА 7. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ	8	2/1	1		5/8
8.	ТЕМА 8. ПРАВОВЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТАТУСУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	8	1	2		5/7
9.	ТЕМА 9. МІЖНАРОДНІ ЗАСОБИ ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	8	1/1	1		5/7
10.	ТЕМА 10. ЗДІЙСНЕННЯ ВИБОРЧИХ ПРАВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	8	1	1		5/7
11.	ТЕМА 11. ЗДІЙСНЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ, ТРУДОВИХ ТА ІНШИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ	8	1	1		5/7
12.	ТЕМА 12. ЗДІЙСНЕННЯ СІМЕЙНИХ ТА МЕДИЧНИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ	8	1	2		5/7
Усього годин		90	15/4	15/-		60/86

Л – лекції, П (С) – практичні (семінарські) заняття, Лаб – лабораторні заняття, СРС – самостійна робота здобувачів.

4.2. Тематика практичних занять

№ з/п	Тема заняття
1.	Етапи адвокації прав біженців, правовий статус іммігрантів в Україні
2.	Поняття «біженець» згідно із законодавством України. Основні принципи визначення статусу біженця
3.	Основні елементи процедури визначення статусу біженця. Особливості розгляду заяв окремих категорій осіб
4.	Співвідношення понять «біженці» та «внутрішньо переміщені особи
5.	Процедура визначення статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні. Надання допомоги внутрішньо переміщеним особам у рамках міжнародних організацій
6.	Особливості обліку та ведення реєстру внутрішньо переміщених осіб
7.	Право на працю та соціальний захист внутрішньо переміщених осіб
8.	Захист права внутрішньо переміщених осіб на медичну допомогу

№ з/п	Тема заняття для заочної форми навчання
1.	Етапи адвокації прав біженців, правовий статус іммігрантів в Україні
2.	Основні елементи процедури визначення статусу біженця. Особливості розгляду заяв окремих категорій осіб
3.	Процедура визначення статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні. Надання допомоги внутрішньо переміщеним особам у рамках міжнародних організацій
4.	Право на працю та соціальний захист внутрішньо переміщених осіб. Захист права внутрішньо переміщених осіб на медичну допомогу

4.3. Перелік індивідуальних завдань

№ з/п	Назва теми або тем, з яких виконується індивідуальне завдання	Назва і вид індивідуального завдання
1	2	3
1.	Підходи, рівні та види адвокації прав біженців. Умови і порядок імміграції в Україну іноземців та осіб без громадянства. Регіональні підходи у визначенні поняття «біженець».	Доповідь
2.	Основні вимоги до процедури визначення статусу біженця у міжнародному праві. Елементи процедури визначення статусу біженця.	Реферат

1	2	3
3.	Еволюція поняття «внутрішньо переміщена особа» у законодавстві України. Здійснення цивільних, трудових та інших прав внутрішньо переміщеними особами.	Проектне завдання

V КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Контроль знань здобувачів здійснюється за рейтинговою накопичувальною (100-бальною) системою, яка передбачає складання обов'язкових контрольних точок.

З навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень у професійній сфері», яка завершується заліком, поточна успішність оцінюється, виходячи зі 100 балів. Здобувач, який склав контрольні точки і набрав 55 і більше балів на початок сесії, має право отримати підсумкову оцінку без складання заліку.

Контрольні заходи включають:

- контроль поточної роботи на практичних заняттях:
фронтальне опитування за термінологічним матеріалом та положеннями нормативно-правової бази регулювання;
оцінювання аргументованості звіту про розбір ситуаційних завдань;
оцінювання активності участі у дискусіях

- індивідуальні завдання:

письмовий звіт про виконання індивідуального завдання;

оцінювання самостійності та якості виконання завдання в ході звіту-

захисту та співбесіди

- модульні контрольні роботи:

стандартизовані тести;

ситуаційні завдання

- підсумковий контроль:

стандартизовані тести;

ситуаційні завдання.

Оцінювання знань здобувача під час занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії; логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії; здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння здійснювати узагальнення інформації, обґрунтовувати свою власну точку зору та робити висновки; грамотність подачі матеріалу та оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання поза аудиторної самостійної роботи здобувачів є: глибина і міцність знань, рівень

мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних заняттях.

Переведення набраних здобувачем балів за 100-бальною шкалою в оцінки за національною (5-бальною) шкалою та шкалою ECTS здійснюється в відповідності до таблиці:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи)	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
81 – 89	B	добре	
75 – 80	C		
65 – 74	D	задовільно	
55–64	E		
30–54	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0 – 29	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

VI СЕМЕСТРОВИЙ ГРАФІК

Склад і графік складання контрольних точок дисципліни «Основи наукових досліджень у професійній сфері», форми і терміни контролю (спеціальність 232 Соціальне забезпечення) для денної форми навчання

№	Назва і стислий зміст контрольного заходу	Рейтингова оцінка		Тиждень
		min	max	
1	2	3	4	5
1	Аудиторна робота здобувача оцінюється на основі його відповідей на заняттях, активності у роботі протягом семестру. Поточний контроль – усне опитування в ході лекцій та практичних заняттях, оцінювання правильності вирішення тестових та ситуаційних завдань, кейсів на практичних заняттях та при виконанні самостійної роботи. Здобувач здатний продемонструвати критичне осмислення лекційного та позалекційного матеріалу, брати кваліфіковану участь у дискусії з наведенням аргументації.	5	10	1-15

2	Індивідуальне завдання Підготовка презентації за обраною темою і виступ з доповіддю на практичних заняттях, тез доповідей, статті, роботи на конкурс, презентації, виступ з доповіддю на конференції	10	20	6,13
3	Модульна контрольна робота №1 (Здобувач виконує тестові та розрахункові завдання, що відповідають програмним результатам навчання за темами змістового модуля №1)	15	20	7
4	Модульна контрольна робота №2 (Здобувач виконує тестові та ситуаційні завдання, що відповідають програмним результатам навчання за темами змістового модуля №2)	15	20	14
5	Колоквіум	10	30	15
Оцінка поточної успішності за 100-бальною шкалою (коефіцієнт вагомості=0,5)		55	100	
Підсумковий контроль (коефіцієнт вагомості=0,5) (Письмовий диф.залік у разі підвищення рейтингового балу)		55	100	
Загальний рейтинг = 0,5*оцінка поточної успішності+0,5*оцінка підсумкового контролю				

VI РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

6.1. Основна література

1. Грабар Н. Адміністративно-правовий статус біженців в Україні: монографія. Львів, 2008. 243 с.
2. Загальна Декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. *Права людини: міжнародні договори України, декларації, документи* : упоряд. Ю.К. Качуренко. 2-е вид. К.: Юрінформ, 1992. С. 18–24.
3. Конституція України від № 2680-VIII від 07.02.2019. (станом на 25.08.2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Булеца С.Б., Котляр О.І., Лазур Я.В. та ін. Механізм забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб: національний та міжнародний аспекти: навч. посіб.; Ужгород: РІК-У, 2017. 348 с.
5. Тюптя Л. І., Іванова І. Б. Соціальна робота: теорія і практика: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 214 с..

6.2. Допоміжна література

6. Беспалов В. М. Інформатика для економістів: навч. посібник. К.: ЦНЛ, 2003. 788 с.
7. Білик В.М., В.С.Костирко В.С. Інформаційні технології та системи: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 232 с.
8. Єлісеєва Л.В. Проблеми внутрішньої міграції в Україні. *Економіка. Управління. Інновації*. 2015. № 1. С.31-38

6.3. Web-ресурси

9. Дешко Т. Адвокація: метод. рекомендації. Київ: Міжнародний Альянс, 2015. 148 с. URL: <http://aph.org.ua/wp-content/uploads/2016/08/mg5.pdf>
10. Законодавство України. Веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>.
11. Конвенція про статус біженців. Закон України № 2942-III від 10.01.2002. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_011
12. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики. URL: <https://www.msp.gov.ua/>.
13. Офіційний сайт Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України. URL: <https://mtot.gov.ua/>